

Errekak, iturriak, basoak eta kanterak

Arroyos,
fuentes,
bosques y
canteras

Errekak eta iturriak

BOLUA ERREKA

Erandio, Txorierri harana eta Uribe Kosta eskualdeen artean dago; baserri-gune zabal eta aberatsa izateaz gain, **Asuko ibaiak** eta **Bilboko itsasadarra** ureztatzen dute Erandio. Asuko ibaiak gaur egun garrantzi gutxi badu ere, aberastasun ugari ekarri zizkion Erandiori. Asuan zegoen portuari esker, Erandiok itsasoz komunikatzen zuen Txorierriko harana. Ur gehiago zera man ibaiak garai batean eta itsasoko mareak ere igarri egiten ziren gaur egun baino gehiago. Hori dela eta ibai honen inguruan hainbat portu eta ibar garrantzitsu izan ziren, zeinetatik itsasontzi handiak gora-behera ibiltzen ziren. Ibar eta portu aipagarrienetakoa **Erandiondokoa** zen, gaur egun merkataritza gune handia dago bertan. Aipatzekoak dira, baita, **Olpe**, **Errotazarreta**, **Sakoni**, **Plaiabarriondo**, **Pasajebarria** eta **Gastañeta** leku-izenak, denak Asuko ibaiak ureztatzen zituen ibar eta portuak baitziren. Baina ibaiak garrantzia galdu ahala, toponimo batzuk ere desagertuz joan dira. Gainerako auzoetan ere erreka garrantzitsuak daude: **Giltza** edo **Giltzeko erreka**, Loiu eta Erandio banatzen dituena. Izena errota zaharretako ura eten egiten duten tresnari zor dio, giltzari alegia. Giltzari esker ura isuri eta errota ibiltzen zen. Ugariak dira Bizkaian izen bereko errekkak. Beste erreka batzuk dira: **Potxin**, **Urgitxi**, **Ibarra**, **Zubietako erreka** (**Lertutako erreka**), **Izardui**, **Bolua** (Leioa eta Erandio banatzen ditu Martiartu auzoan), **Kareagaerreka** (**Arrigunagako erreka**), **Urederra**, **Askaiturri** eta **Ugartebasoko erreka**.

Arroyos y fuentes

Erandio se encuentra entre el valle del Txorierri y la comarca de Uribe Kosta. Además de ser un amplio y rico entorno rural repleto de caseríos, está bañado por las aguas del **río Asua** y la **ría de Bilbao**. El río Asua generó bastante riqueza al municipio de Erandio. Gracias al puerto ubicado en Asua, Erandio comunicaba por mar el valle del Txorierri. En otra época el río llevaba gran cantidad de agua y las mareas también se percibían de forma bastante más clara que hoy en día. Debido a ello, existieron pequeños puertos y anchas vegas a lo largo del trazado del río, por los cuales navegaban embarcaciones de tamaño considerable. De entre aquellos puertos y vegas, el más destacable fue el de **Erandiondo**, hoy en día convertido en un gran centro comercial. Son también reseñables los topónimos, **Olpe**, **Errotazarreta**, **Sakoni**, **Plaiabarriondo**,

IBARRA ERREKA

de Martiartu), **Kareagaerreka** (**Arrigunagako erreka**), **Urederra**, **Askaiturri** y **Ugartebasoko erreka**.

Pasajebarria y **Gastañeta**, puesto que todos ellos eran vegas y puertos bañados por el río Asua. Algunos de esos topónimos han ido despareciendo de la memoria de los habitantes de Erandio.

Son también arroyos a destacar: **Giltza** o **Giltzeko erreka**, que separa Loiu y Erandio. Ese curso de agua debe su nombre a un artefacto que regulaba el paso del agua de los viejos molinos. Con la llave, se abría o cerraba el paso del agua para el funcionamiento del molino. Son numerosos en Bizkaia los arroyos del mismo nombre.

Otros arroyos de Erandio son **Potxin**, **Urgitxi**, **Ibarra**, **Zubietako erreka** (**Lertutzako erreka**), **Izardui**, **Bolua** (delimita Leioa y Erandio en el barrio

Basoak

Errekez gain, esana dugu baserri-alde aberatsa duela Erandiok eta, garai batean, basoak aberastasun iturri handia izan ziren herriarentzat.

Horrela, bada, baso izenei erreparatuta, esate baterako, Erandioko zuhaitz oparotasunaren berri ere jaso ahal izan dugu. Jakina da, gaur egungo Euskal Herriko basoko landarediak ez duela garai bateko aniztasunik, eta pinua nagusitzen joan ahala beste espezie batzuk gutxitu egin direla. Horrela, dokumentu zaharretan ageri diren Erandioko baso izenek honako zuhaitz mota hauen berri ematen digute: ametzak (**Ametzola**), haritzak (**Arestizabala, Aretxeta eta Larrandiko aresti**), gaztainadiak (**Gaztañeta, Larrandiko gaztañak**), lizarrek (**Lexarresti**), iratzeak (**Iraolagaburu**), lertxunak (**Sesumaga**) eta abar. Beste izen batzuek baso horien ezaugarri fisikoen, lur motaren, tamainaren, formaren, bertako faunaren edota kokalekuaren berri ematen digute: **Abaro, Aldaskobaso, Amarrostei, Andramariturri, Areatxu, Armotxa, Arrigunagurreta, Askaiturri, Atxagi, Atxutegi, Batsanbaso, Belostegi, Enekurimendi, Enekuriosteia, Errekazarreta, Etxerrotaurre, Fodusetxu,**

Gorna, Ikatzabarrena, Iluntzarrekoerreka, Ingudebaso, Iturribide, Iturriondo, Izardueta, Karabezutxikerra, Kareaga, Kunpilebaso, Larrandi, Lukitxuenabaso, Lusubaso, Luzubi, Matsabaso, Mintegi, Mintegitxu, Morterualde, Obarburu, Presazpi, Sakonilo, Sesumaga, Sinteduia, Sugiseta, Telegitabaso, Urgitxiondo, Zabaleta eta Zelaieta.

Beste zenbaitetan zeinen jabetzakoa edo nongoa den adierazten digu basoaren izenak: **Agirrebaso, Algortabaso, Arangureneta, Arzabala, Arzabalagoiko, Auzubal, Basagoitibaso, Demosti, Enekuribaso, Erandiobaso, Erandiobasobeko, Erandiobasogoiko, Errrotabarri, Etxebarrieta, Etxebarrizarra,**

Faoko baso, Gobelaerrota, Goikoerreka, Goikoerrotakoa, Goikoetxea, Goikokoa, Ibarrondoburukolanda, Izarduizerro, Lastraka, Lertutzaondo, Loperreka, Mantengo, Marketxe, Martinoeta, Morteru, Mota-ganabaso, Mugaburuazpi, Obieta, Olarburu, San Antonio, Sangurtimendi, Sarriondo, Tellerietabaso, Telleriondo, Telleritxubaso, Txarba, Ugartebaso, Ugarteburu, Ugartelanda, Unbebaso, Urederra, Urgitxi, Urgitxibarriko basoa eta Zubietaeurreka, besteak beste.

Bosques

Tal y como hemos mencionado anteriormente Erandio posee una zona rural considerable en la que hay que destacar, además de los arroyos, los bosques, fuente de gran riqueza en el pasado.

Los nombres de los bosques constatan la gran variedad de especies forestales que poseía Erandio en otro tiempo. Es sabido que en nuestros días la flora de los bosques del País Vasco no tiene la riqueza de tiempos pasados, ya que las plantaciones de pino han desplazado en mayor o menor medida otras especies autóctonas de nuestros bosques. Así, analizando los nombres de bosques que aparecen en los documentos antiguos de Erandio, podemos saber que existían todas estas clases de árboles: melojos o robles pubescentes, *ametzak* (*Ametzola*); robles, *haritzak* (*Arestizabala, Aretxeta y Larrandiko aresti*); castaños, *gaztainondoak* (*Gaztañeta, Larrandiko gaztañak*); fresnos, *lizarra* (*Lexarretesti*); helechos, *iratzeak* (*Iraolagaburu*); álamos, *lertxunak* (*Sesumaga*), etc.

Otros nombres nos proporcionan información sobre las características físicas, clase de terreno, tamaño, forma, fauna local o situación de esos bosques: *Abaro, Aldaskobaso, Amarrostei, Andramarituri, Areatxu, Armotxa, Arrigunagurreta, Askaiturri, Atxagi, Atxutegi, Batsanbaso, Belostegi, Enekurimendi, Enekuriosteia, Errekazarreta, Etxerrotaurre, Fodusetxu, Gorna, Ikatzabarrena, Iluntzarrekoerreka, Inguidebaso, Iturribide, Iturriondo, Izarduieta, Karabezutxikerra, Kareaga,*

Kunpilebaso, Larrandi, Lukitxuenabaso, Lu-subaso, Luzubi, Matsabaso, Mintegi, Mintegitxu, Morterualde, Obarburu, Presazpi, Sakonsolo, Sesumaga, Sinteduia, Sugiseta, Telegitabaso, Urgitxiondo, Zabaleta y Zelaieta.

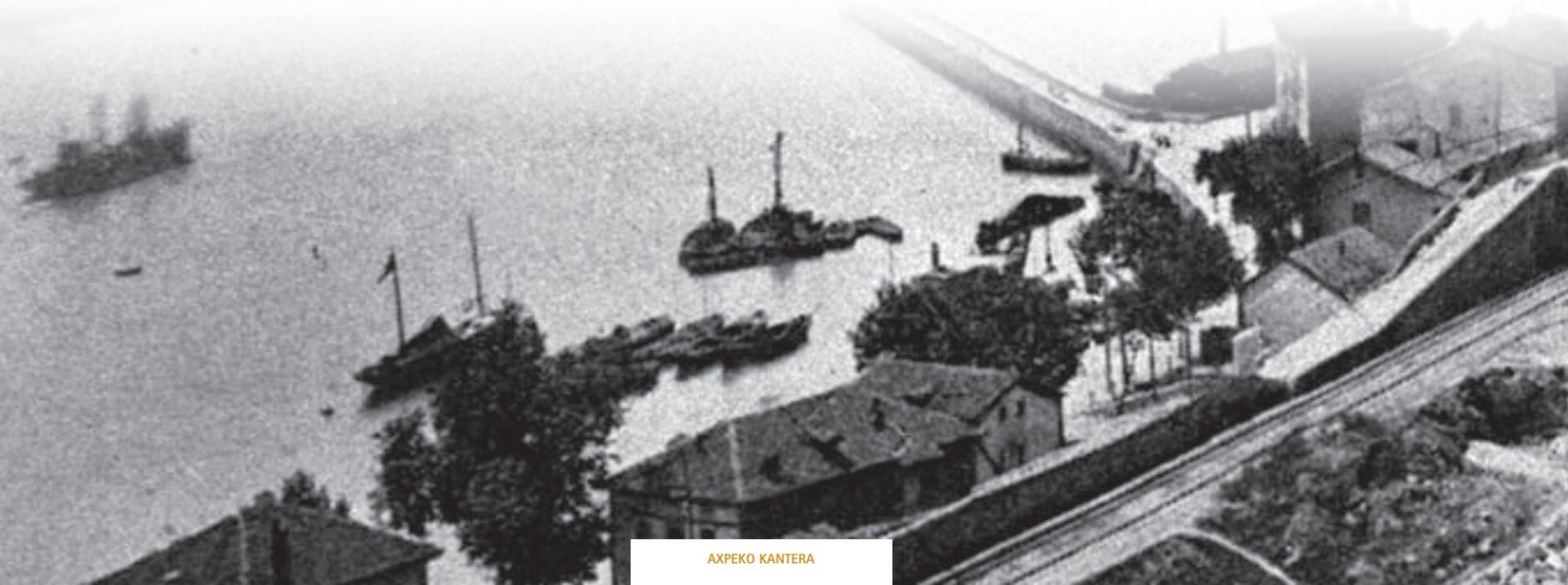
En otras ocasiones, nos definen la propiedad del bosque o la pertenencia a un determinado lugar: *Agirrebaso, Algortabaso, Arangureneta, Arzabala, Arzabalagoiko, Auzubal, Basagoitibaso, Demosti, Enekuribaso, Erandiobaso, Erandiobasobeko, Erandiobaso-goiko, Erratabarri, Etxebarrieta, Etxebarriarra, Faoko baso, Gobelaerrota, Goikoerreka, Goikoerrotakoa, Goikoetxea, Goikokoa, Iba-rrondoburukolanda, Izarduizerro, Lastraka, Ler-tutzaondo, Loperreka, Mantengo, Marketxe, Martinoeta, Morteru, Motaganabaso, Mugaburuazpi, Obieta, Olarburu, San Antonio, Sangurtimendi, Sarriondo, Tellerietabaso, Telleriondo, Telleritxubaso, Txarba, Ugartebaso, Ugarteburu, Ugartelanda, Unbebaso, Urederra, Urgitxi, Urgitxibarriko basoa o Zubietaeerreka*, entre otros.

Kanterak

Basoak ez ezik, harrobiak ere lur aberatsen erakusle izan dira gurean, eta besteak beste, honako harrobi hauek aipatu behar ditugu Erandion: **Andramariturri, Arrizuri, Axpeko kanterak, Enekuriko kanterak, Ga-**

Ilarragako kantera, Landabasoko kantera, Larrabeiti, Tortolamendi, Txitxiturri eta Unbeko kanterak. Harrobi hauetako asko eta asko XX. mendean ere lanean aritu izan dira.

AXPEKO KANTERA

Canteras

Las canteras también han sido elementos de riqueza en nuestro entorno. En Erandio, podemos citar, entre otros, estos nombres de canteras: **Andramariturri, Arrizuri, Axpeko kanterak, Enekuriko kanterak, Ga-**

Ilarragako kantera, Landabasoko kantera, Larrabeiti, Tortolamendi, Txitxiturri y Unbeko kanterak. Muchas de estas canteras han estado en activo durante el siglo XX.

